
KRÓNIKA

JEGYZÖKÖNYV

a Híd Irodalmi Díj bíráló bizottságának 1983. március 11-én tartott üléséről.

A bizottság (Bognár Antal, Fehér Ferenc, Gerold László, elnök, Kopeczky László és Thomka Beáta) az 1982. évi Híd Irodalmi Díjat egyhangú döntéssel UTASI CSÁBÁNAK ítéli oda VONULNI HA ILLÓN című kritika- és tanulmánykötetéért.

A bizottság az összes tavaly megjelent jugoszláviai magyar könyvet figyelembe vette. Véleményem szerint ebben az időszakban műfajilag a műbírálathoz és az értekező próza emelkedett ki. Utasi Csaba Vonulni ha illón c. kötetének írásai lényegesen hozzájárulnak irodalmi gondolkodásunk és önismeretünk elmélyítéséhez. Kötetének kiemelkedő értékei elemző módszere, szilárd mércéken alapuló értékrendje, a szerző következetes kritikusi magatartása, bírálatainak nyelvi megformálása.

Újvidék, 1983. március 11.

A bíráló bizottság tagjai:

Bognár Antal s.k.

Fehér Ferenc s.k.

Gerold László s.k.

Kopeczky László s.k.

Thomka Beáta s.k.

ESZMEI KÉRDÉSEKRŐL. Társadalmunk időszzerű eszmei kérdéseiről tárgyal a Jugoszláv Kommunista Szövetség Központi Bizottsága február utolsó napján megtartott értekezletén. A JKSZ KB ülése valójában összegezte mindazt, amit a köztársaságokban és tartományokban folyó immár több hónapos elemzés és felmérés megállapított és meghatározta a párt feladatait. Ezen a helyen Mitja Ribičič a JKSZ Elnöksége elnökének zárófelszólalásából azokat a részeket idézzük, amelyet a szellemi alkotó munkára és az oktatásra vonatkoztak.

A szellemi alkotó munka területén kialakult helyzet, a félreértések, sőt az a próbálkozás, hogy a Kommunista Szövetségre ráüssék az értelmiségelenség bélyegét, megköveteli, hogy felénkítsük itt is munkánkat, s alkotóan alkalmazzuk a JKSZ programjának irányvonalait. A művészi és tudományos alkotó munka iránt a Kommunista Szövetség nem bíróként viszonyul, s nem is vallja azt, hogy esztétikai minőségének és tudományos értékének meghatározásában döntőbíráskodnia kell. A tudományos és művészi szabadság elvitathatatlan szocialista forradalmunkban, s ezért ez az elv helyet kapott pártunk alapokmányában, a JKSZ programjában. Forradalmunk módosította mindenkinek, így a szellemi alkotó munkának a helyzetét is, megváltoztatta lényegében bérviszonyt jelentő helyzetét. Az alkotói szabadság formális, absztrakt jogát forradalmunk tényleges lényegi joggá alakította át. Az alkotók objektumból szubjektummá váltak, felszabadult igazi erejük, tehetségük és lehetőségük. Szolgából úrrá lettek. A szabad munkacseré intézménye napjainkban hátrébe szorult, felélénkült a viták az alkotói szabadságról. Úgy vélem, hogy a Kommunista Szövetségben meg kell változtatni e helyzetet. Általában az alkotói szabadságról folyó vitákat bizonyos politikai implikációkra való politikai reagálások, s egyes művészeti és tudományos tákolmányok szociális üzenetei szították.

Nem vitás, hogy a Kommunista

Szövetségre kötelesség hárul, hogy forradalmunk humánus céljainak szemszögéből értékelje az egyes művek tartalmi és eszmei jellegét, különösen akkor, ha a mű ilyen sajátosságára nyilvánosan reagálnak. A Kommunista Szövetség nem tűrheti el, hogy az alkotói szabadság jelszavától a forradalom ellen politikai fegyvert kovácsoljanak, mert ez gyakorlatilag megkérdőjeleznék értékét, s átengedné a politikai pozíciót az öngazgatási demokrácia ellenfeleinek. Forradalmunk céljainak mély humanista értelme van, mert kifejezésre juttatják a munkásosztály történelmi felszabadítási törekvését, s ezért forradalmunk nem kerülhet szembe, s nem is került szembe az igazi művészeti és tudományos alkotásokkal. Többé-kevésbé mindezt megfogalmazta a JKSZ programja.

A tapasztalat arra int bennünket, hogy a vitákban gyakran elvész az ügy igazi mérete, mert olyan közepeszerű alkotásokkal kapcsolatban robbannak ki, amelyek gyorsan feledésbe merülnek. Megállapíthatjuk, hogy az ilyen munkák körüli hangoskodás miatt rendkívül nehezen kerülnek előtérbe az olyan alkotók és művészek valójában értékes művei, amelyek mögött nem állnak klánok, zsürik stb.

A társadalom eszmei helyzetének és a tudatnak az egyik jelentős tényezője az oktatási rendszer. Az oktatási rendszer reformjában a hangsúlyt az iskolának, az egyetemnek, a társadalom többi részével való új kapcsolataira, az oktatási tevékenységre továbbá annak a képességre a fejlesztésére kell helyezni, hogy a társult munka szervezeteiben felmérjük, s egyértelműen kimutassák káderigényeiket és az egyes oktatási szakirányok iránti érdeklődésüket.

Tény az, hogy csaknem egymillió fiatal a rendes oktatási folyamatban rendszeresen megismerkedik a marxista elmélettel és a szocialista gyakorlattal. Ez nemcsak arra kötelez bennünket, hogy szüntelenül figyelemmel kísérjük e munkát, hanem arra is, hogy a KSZ közvetlen hatást gyakoroljon. Az eddigieknél jóval többet kell tenni, hogy az oktatásban kifeje-

zésre jusson a marxizmus alkotó ereje, hogy a tanulók és az egyetemi hallgatók a tananyag elsajátításán kívül betekintést nyerjenek azokba a dilemmákba, amelyekkel napjainkban a marxista elmélet foglalkozik, mind a hazai, mind a nemzetközi társadalmi gyakorlat mai ellentmondásaival kapcsolatban. A fiatalok egy részénél megfigyelhető az a mélységes téves nézet, hogy a Kommunista Szövetséget azonosítják a meglévő helyzettel, gyakorlattal és a napi politikával. Ezt átvisszik a marxizmus területére is, oly módon dicsőítik a mindennapi politikai pragmatizmust. Rá kell mutatni forradalmunk távlatára, tapasztalatára, munkásmozgalmunk erkölcsi erejére, dolgozóink tömeges öngazgatósi mozgalmára.

Egészében véve a Kommunista Szövetségnek nagyobb érzékkel és felelősséggel kell viszonyulnia az ifjú nemzedék problémái, törekvése, társadalmi helyzete és tevékenysége iránt. (...)

Elengedhetetlenül szükséges, hogy a Kommunista Szövetségben szervezeten fejlesszük a vitát a hazai, nemzetközi, politikai, társadalmi, művelődési problémák eszmei és elméleti kérdéseiről. A vitába be kell vonni a tudományos, elméleti, politikai és művelődési alkotók széles körét. A munkát úgy kell megszervezni, hogy az empirikus tudományos kutatáson, az öngazgatók közvetlen tapasztalatainak alapos ismeretén alapuljon, s kifejezésre jusson a lényeges kérdésekről a tényleges vita, a demokratikus tényszerű véleményharc és az eszmei konfrontáció. E viták célja, hogy mélyüljön elméleti felismerésünk a szocialista öngazgatók fejlesztésében észlelt ellentmondásokról, a munkásosztály jellegéről, megoldásuk módjairól, és ezzel tovább fejlesszük a társult munka stratégiáját és a szocialista öngazgatók rendszerét. E témák közül külön figyelmet érdemelnek: a társult munka termelőviszonyai további fejlesztésének problémái, a szocialista öngazgatók rendszere (holt munka, az öngazgatók és állam viszonya, szabad munkacsere, az osztály- és nemzeti

jelleg viszonya); a jugoszláv szocialista öngazgatók társadalom osztályjellege, és a JKSZ-nek, mint a munkásosztály élcsapatának tevékenysége; társadalmi tudat a szocialista öngazgatók tökéletesítésében, a JKSZ tevékenysége stb.

Úgy vélem, hogy a felsorolt kérdések közül jó néhányra már van válaszunk. A vita is rámutatott, hogy a rendelkezésünkre álló gazdag marxista alapra kell tovább építenünk, kutatni a feleletet a mostani, legújabbkor, a Marx utáni fejlődés sajátos kérdéseire, amikor a munkásosztály védelmezi vezető osztályhelyzetét, s ezenkívül meg kell szüntetnie saját osztályuralmát. Ezzel egész sor újabb ellentmondás keletkezik.

E kérdések közül többre válasz adható Marx halálának 100. évfordulójára való megemlékezés alkalmából.

Úgy vélem, hogy e vitába feltétlenül be kell vonni az eltérő nézeteket és álláspontokat vallókat, sőt azokat is, akikkel maradéktalanul nem értünk egyet, ha nem vitatják el forradalmunk alapértékeit, mert bizonyára ebben is feltárhatjuk azokat az elemeket, amelyek révén a demokratikus párbeszéd, sőt polemia keretében eljutunk az egységes álláspontig. Megítélésem szerint e vitába be kell vonni az újságírókat is, mert a sajtóban kialakult helyzet nagymértékben több újságíró nem kellő tudásának, a teljes problémakör hiányos ismeretének következménye. (...)

A Kommunista Szövetség azért vitatja meg e kérdéseket, hogy a szocialista erők széles frontján, a nyilvános tribünökön, a Szocialista Szövetségben, szakszervezetben, az ifjúsági szervezetekben, a kiadóházak szerkesztőtanácsaiban, a színházban stb., felkészüljön a tevékenysége, s ily módon nyilvánosan, demokratikusan szembeállítsa a véleményeket. E viták eredményét a folyóiratok, a sajtó, stb. közölné.

Ha ilyen széles körű rendszeres vitát indítunk a leglényegesebb eszmei kérdésekről, akkor az összes olyan tézist, amely tudományosan tarthatat-

lan, s eszmei zavart kelt, vagy semlegesítünk, vagy a társadalmi eseményeket háttérbe szoríthatjuk, ahol a helyük. (...)

TISZTÚJÍTÁS A VAJDASÁGI ÍRÓEGYESÜLETBEN ÉS A MATICA SRPSKÁBAN. Február második felében közgyűlést tartott a Vajdasági Íróegyesület és a fennállásának 157. évébe lépő legrégebb szerb tudományos és művelődési intézmény a Matica srpska. Az Íróegyesület új elnöke Boško Ivkov író, a Letopis folyóirat főszerkesztője lett, az 1982. évi életmű díját pedig Mihajlo Kovács ruszin író, a jugoszláviai ruszin irodalom jeles novellistája kapta. Ebben az elismerésben előtte Boško Petrović és Herceg János részesült.

A Matica srpska közgyűlése négy-éves időszakot mért föl, értékelt a megtettet és határozott a további feladatokról. Csupán néhány adat Dušan Popov titkár beszámolójából. A Matica irodalmi alosztálya az elmúlt időszakban elkészítette többek között a jugoszláv és a szerb írók lexikonát, föltérképezte Joakim Vujić drámaíró munkásságát, megjelentette Laza Kostić szózeit, begyűjtötte a vajdasági szájhagyományként élő balladákat, dalokat és meséket, s elkészült a Szerbhorvát irodalmi nyelv, a vajdasági dialektológiai és az egyházi szláv (szerbes) nyelv szótára. Ezen felül a Letopis című folyóiratnak 42 száma jelent meg, és hat füzetben tették közzé az irodalmi és nyelvészeti tárgyú szakkikket. A társadalomtudományi alosztály folytatta munkáját A vajdasági települések és lakossága című projektumon továbbá a Szerb Életrajzi Lexikonon, a vajdasági népek és nemzetiségek története és a Vajdaság a római korban című tervezetben. A természettudományi alosztály munkája jobbjára a Fruška gora és a Verseci hegy további tanulmányozásában merült ki, de ezenkívül nyolc könyvet jelentettek meg és folytatták a kutatást A vajdasági természeti tudományok kutatása című projektumon. A képzőművészeti al-

osztály készíti a tartományi műemlékek topográfiáját, az 1459 és 1690 közötti szerb művészettörténetet, valamint a szerb művészet Romániában című projektumot.

A felsoroltak mellett könyvtára, képtára és kiadórészlege is van a Maticának. A könyvtárban jelenleg 68 000 könyv és mintegy 25 000 évfolyam folyóirat található, képtárának állománya is állandóan növekszik, csak az utóbbi években 30 nagy értékű festményt vásároltak föl, kiadója pedig 270 címszót adott ki.

Az intézmény új elnökévé Živan Milisavacot választották meg, alelnökeivé pedig Radivoj Milin akadémiust és dr. Božidar Koveček irodalomtörténész. A közgyűlés megválasztotta új levelező és rendes tagjait. A Maticának ma 850 munkatársa van. Közülük a közgyűlés tiszteletbeli tagjává választotta Pavle Savić, Mladen Leskovic és Vladimír Kapor akadémikusokat és Miloš Hadžić művelődési dolgozót.

MESTROVIĆ ÉVFORDULÓ. Horvátországban az idén számos művelődési rendezvény jelzi Ivan Mestrović kimagasló szobrászművész születésének 100. évfordulóját.

A rendezvénysorozat főleg az év második felében sűrűsödik. A jubileum augusztus 15-ére esik, majd ezt követően, szeptember elején, a zágrábi Jezuita téri kiállító teremben reprezentatív kiállítás nyílik Ivan Mestrović műveiből, melyet megfelelő katalógus kiadása kísér. Hasonló kiállítás lesz Splitben, Drnišben és Vrpoljén, valamint több egyesült államokbeli városban is, ahol a művész tevékenykedett.

A Jugoszláv Tudományos és Művészeti Akadémia, mint az ünnepségek védnöke, a Szerb és a Crna Gora-i Tudományos Akadémiával meg más hazai és külföldi tudományos intézményekkel karöltve, szimpóziumot szervez Ivan Mestrović műveiről.

Hasonlóképpen Vrpolje, a szlavóniai szülőváros is méltóképpen szeretné megünnepelni a jelentős évfordulót. Sok egyéb rendezvény mellett, a vá-

ros reprezentatív fénykép-monográfiát ad ki, amely a legteljesebb betekintést nyújtja majd Meštrović munkásságába.

Egyébként a már működő köztársasági emlékbizottságon kívül hamarosan megalakul a jugoszláv emlékbizottság is.